

Věteřovský hrob s vnitřní konstrukcí z Hulína – „U Isidorka“

Miroslav Daňhel

Úvod

Předstihový a záchranný výzkum probíhal na lokalitě Hulín 1 („U Isidorka“) v několika etapách od roku 2004. V letech 2004 a 2005 byla prozkoumána většina plochy, kterou tvořila trasa dálnice D1 a mimoúrovňová křižovatka s přeložkou silnice I/55. Tento předstihový výzkum zachytil základní schéma osídlení polykulturní lokality a na něj navazovaly záchranné výzkumy v letech 2008–2010 vyvolávané doplňkovými pracemi při stavbě mimoúrovňové křižovatky, přeložek produktovodu apod. Celková skrytá plocha dosáhla 10,63 hektarů (do roku 2009). Nejstarší komponentou, která se na výzkumu vyskytla byla desítky objektů s keramickou náplní, která se vyznačovala prvky pozdní MMK a KNP. Toto staroeneolitické sídliště je situováno v jihozápadním prostoru lokality podél levého břehu Němčického potoka (BERKOVEC – PEŠKA 2006, 127). Ze závěru eneolitu se dochovala skupina 7–8 hrobů KŠK. Obsahovaly keramiku, kamennou štípanou industrii a sekeromlat. Ve dvou hrobech byly nalezeny měděné šroubovité spirálky s roztepanými konci. Jiné pohřebiště ze závěru pozdní doby kamenné náleží KZP. Jedná se o převážně kostrové pohřebiště s několika žárovými hroby. K pohřebišti náleží skupina sídlištních jam a 3 hliníky s převažující keramikou KZP (BERKOVEC – PEŠKA 2005, 231; 2006, 127). Osídlení starší doby bronzové bude podrobněji probráno dále. Především pozdněbronzové je osídlení lužických popelnicových polí v jižním cípu výzkumu, nejsilněji byla tedy trať „U Isidorka“ využita ve slezské fázi. Kromě běžného materiálu, který se vyskytuje na sídlištích, můžeme zmínit výraznější zastoupení bronzu a keramický depot (BERKOVEC – PEŠKA 2006, 142). Poslední horizont představují laténské objekty soustředěné po obou stranách Němčického potoka. Kromě půdorysů 4 chat se jedná o nevýrazné sídlištní jámy, z jejichž výplně pochází středolaténské nálezy, mezi nimi i laténský opasek. Severně od sídliště bylo položeno menší soudobé pohřebiště se 7 hroby (BERKOVEC – PEŠKA 2006, 155; TAJER 2009).

Nyní se podrobněji vraťme k problematice starší doby bronzové, která je pro studované téma důležitá. Na celkové ploše 10,63 ha se podařilo odкрыtí sídliště i pohřebiště nitranské a únětické kultury a věteřovské skupiny. Sídelní areál nitranské kultury reprezentovaly především zásobní jámy. Ve výplni se nacházely takřka celé nádoby a výraznější zastoupení zvířecích kostí. Severně od skupiny nitranských objektů je položeno soudobé pohřebiště. Hroby jsou rozloženy na ploše o rozměrech 100×15 m protažené v severojižním směru. Kompaktní skupinu 15 hrobů doplňují dva excentricky vysunutá hroby, které jsou však k tomuto pohřebišti řazeny jen na základě orientace hrobů (BERKOVEC – PEŠKA 2005a, 45–49, obr. 1–7).

Záchranný výzkum v sezóně 2008 rozšířil i počet starobronzových jam a zjistil další skupinu nitranských hrobů. Ty byly situovány v blízkosti Němčického potoka v západním rameni plochy (TAJER 2009, 172).

Z pokročilé starší doby bronzové známe několik desítek jam s materiálem, u kterého často nelze rozlišit jeho příslušnost k únětické nebo věteřovské keramice.

Ve 4 objektech byly uloženy lidské pozůstatky. Výrazněji se rýsuje i horizont osídlení lidem nesoucími kulturu věteřovské skupiny (BERKOVEC – PEŠKA 2006, 62–63, obr. 12; DAÑHEL 2010; DAÑHEL–PANKOWSKÁ 2010). Severněji bylo zkoumáno únětické pohřebiště s bohatými hroby (BERKOVEC–PEŠKA 2005a, 51–62, obr. 7–11; PEŠKA ET AL. 2005).

Hrob 108 se nachází 335 m SSZ od skupiny únětických hrobů v úzkém severním cípu výzkumu. Místo je situováno nadmořské výšce 196 m. na nevýrazné terase, která se zdvíhá o 4 m nad levým břehem Němčického potoka. Hrob je od současného regulovaného potoka vzdálen 200 m. Skrývka ornice dosáhla úroveň sprašového podloží v hloubce 0,80 m.

Nálezová situace

Na úrovni skrytého sprašového podloží se po začátní vyrýsovala tmavá skvrna v půdoryse nepravidelně oválná až nepravidelně čtvercová se zaoblenými rohy o rozměrech cca 1,70×1,40 m, která byla považována za sídlištní objekt. Teprve po odkryvu západní poloviny tohoto zahlobení jsme přistoupili k odkryvu západní části hrobové jámy. Hrobová jáma má na povrchu tvar pravidelného obdélníka se zaoblenými rohy o původní délce 2,10 m a šířce 1,76 m. Orientace jámy je SVV–JZZ. Protože se výplň jámy na skryté úrovni neodlišovala od podloží, byla SV a JV stěna překopána až o cca 0,30 m, což vede ke zkruslení půdorysného plánu. Stěny jámy klesaly přímo dolů s nepatrným zešikmením, pouze SV stěna a Z roh se směrem ke dnu nepatrně podhlubovaly. V hloubce 1,14 m (tj. 0,10 m nade dnem) tvořila JV nevýrazný schůdek. Dna dosáhla hrobová jáma v hloubce 1,28 m a měla zde rozměry 2,17×1,44–1,52 m na půdoryse obdélníka s nepravidelnými hranami (obr. 2, 3, 4).

Složitéjší situace se jevila v oblasti dna (obr. 2, 3, 6). V hloubce 1,05 m se podél okrajů hrobové jámy objevily tmavě hnědočerné pásy o šířce 6–8 cm, které dosahovaly až ke dnu. Byly odsazeny v určitém odstupu od stěny (3–10 cm) a ohraničovaly na dně jámy obdélný, k SV stěně se mírně zužující prostor o rozměrech 2,24×1,21–1,34 m. Rohy se nestýkaly přímo, ale docházelo k jejich překrývání, jak to lze vidět v S, V a J rohu (obr. 8). Při dně byly v S a J rohu vybrány jakési kapsy, do nichž směřovaly tmavé pruhy ode dna. Jejich výplň se jen nepatrně odlišovala od barvy podloží a výška nade dnem činila jen cca 0,30 m, s velkou pravděpodobností se tedy nejednalo o pozůstatky kúlových jam (obr. 6). Větší část dna pokrývala hnědočerná vrstva zuhelnatělých desek, pozůstatek dřevěného dna, o mocnosti až 1 cm, které však pro svou houbovitou strukturu nebylo možné vyzvednout (obr. 9). Tuto situaci interpretujeme jako zbytky výdřevy (spodní části) hrobové jámy i s dřevěnou podlážkou. Existenci dřevěného stropu dokazuje pruh zuhelnatělého dřeva překrývající nádobu č. 4. Při JZ stěně a rohu sahala až ke dnu výplň šachty druhotného zásahu, zde o rozměrech 0,72×0,45 m a oválném půdorysu s přibližně S–J orientací.

Na fragmentech dřevěného pokryvu dna ležely dva neanatomické shluky lidských kostí (pohřby 1820 a 1821, obr. 2–5). Pohřeb 1820 se nalézal v JZ sektoru dna mezi mísami 2 a 3 a tvořily jej rozházené dlouhé kosti a několik zubů (Z od mísy č. 3). Kostí byly špatně zachovalé a podařilo se z nich rozpoznat jen levý lemur východně od mísy č. 2. Druhý pohřeb 1821 byl rozházen v pruhu uprostřed V poloviny jámy. Kostí byly opět špatně zachovalé s houbovitou strukturou, z nichž

bylo možné určit pouze lemuru severně od sekery č. 6. Mezi oběma skupinami spočívala ještě jedna dlouhá kost, není však jasné, ke kterému skeletu náležela. Podle antropologického určení A. Pankowské se v případě pohřbu 1820 jednalo o mladého dospělého a u pohřbu 1821 o dospělého jedince.

V místě vyústění šachty druhotného zásahu (obr. 7) byla nalezena zlatá ozdoba (1). Keramické milodary tvořily 4 nádoby. Kónická mísa s ouškem (3) ležela poblíž poloviny JV stěny výdřevy a druhá mísa (3) přibližně uprostřed Z poloviny dna. Pod ní byl podsunut velký střep (5). Při V stěně ležely fragmenty hrnku s ouškem (4) a přibližně uprostřed JV stěny pak bronzová sekera (6), u níž byly zaznamenány zbytky dřeva, patrně z topora (obr. 9).

1 – Zlatá kruhová spirálka z dvojitého drátu s 1,5 násobným vinutím a volnými konci. i.č. 06/2008–1820–1 (obr. 4:1)

2 – Kónická mísa s páskovým ouškem a zaobleným okrajem. Ouško je nasazeno na okraj a klesá do poloviny výšky stěn. Stěny se kónicky rozšiřují a v horní části nepatrně zatahují. Dno není neodsazeno. Povrch nese místy stopy hlazení. Horní okraje = 225 mm, průměr dna = 90 mm, výška = 49 mm. i.č. 06/2008–1820–2 (obr. 4:2)

3 – Nepatrně esovitě profilovaná mísa s mírně odsazeným dnem a zaobleným okrajem. Stěny se v horní části nepatrně zatahují. Povrch nese místy stopy hlazení. Horní okraje = 237 mm, průměr dna = 90 mm, výška = 60 mm. i.č. 06/2008–1820–3 (obr. 4:3)

4 – Džbánec s ouškem. Výduť je posazena ve spodní třetině výšky nádoby a hrdlo se kónicky zužuje a je odsazeno mírným schůdkem. Okraj zaoblený a nepatrně vně vyhnutý. Ouško je nasazeno na hranu oddělovací výduť a hrdlo nádoby. Nádoba je rekonstruovaná (zachována asi 1/3). Průměr dna = 83 mm, průměr výdutě = cca 200 mm, výška = 161 mm. i.č. 06/2008–1820–4 (obr. 4:4)

5 – Střep ze spodní části velké nádoby s naznačením nasazení dna. Na povrchu stopy drsnění a prstování. Rozměry 140×110 mm. i.č. 06/2008–1820–5 (obr. 4:5)

6 – Bronzová sekera se schůdkem s rovným týlem, nízkými postraními lištami a vějířovitě rozšířeným ostřím. Ostří je silně poškozené patinou. Délka = 119 mm, šířka ostří = 43 mm. i.č. 06/2008–1820–6 (obr. 4:6)

Pohřební ritus

Hodnocení pohřebního ritu studované situace stěžují dvě okolnosti. Především je to druhotný zásah do hrobu, který znemožňuje hodnotit polohu a orientaci zemřelých a původní počet a umístění předmětů. Špatná zachovalost kostí naopak nedovoluje bližší zhodnocení z hlediska pohlaví, věku a zdravotního stavu.

Hrobová jáma obdélného tvaru se zaoblenými rohy s rozměry 2,10×1,76 m a hloubkou 1,28 m se mezi věteřovskými řadí mezi nejrozměrnější, jeho vnitřní prostor vytváří kubaturu 4,73 m³. Mezi moravskými celky, které jsou považovány za věteřovské, se jí vyrovná pouze trojhrob z Přerova, i když je nutné zdůraznit, že u většiny těchto hrobů chybí bližší údaje (JAŠKOVÁ 1970; souhrnně STUHLÍK 2006, 137–147). Na pohřebištích maďarovské kultury se uvedené rozměry řadí k maximálním. I když hloubka některých maďarovských hrobů výrazně hulínský hrob převyšuje, jejich kubatura je vždy podstatně nižší. Orientace maďarovských i

věteřovských hrobů není ustálená, ale směřování VSV–ZJZ nepatří mezi časté (BÁTORA 2000, 474, 479; CHROPOVSKÝ 1958, 488; TOČÍK 1979, 166–194; STUHLÍK 2006, 147–148; VLADÁR 1973, 180–181).

Dvojhroby jsou vcelku běžnou součástí pohřebního ritu únětické kultury, kde dosahuje jejich zastoupení až 14 % (STUHLÍK 1987, 34), ale celkový počet bude o něco nižší (TIHELKA 1953, 241). Četné jsou v případě pohřbů na starobronzových sídlištích (26,3 %; SALAŠ 1990, 287). Věteřovský hrob 3–4/1955 ženy a dítěte byl nalezen na okraji věteřovského sídliště v Hradisku (SPURNÝ 1957, 22). Z Jelšovce jsou známy pouze dva hroby, ve kterých byli pohřbeni dva dospělí, celkově jsou však na maďarovských pohřebištích pohřby dvou jedinců výjimečné (Abrahám 1×, Branč 3×, Jelšovce 4×, Matúškovo 1×, Sládkovičovo 2×) a z böheimkirchenské nekropole Gemeinlebarn F nejsou známy vůbec (BÁTORA 2000, 480; NEUGEBAUER 1991; TOČÍK 1979, 166–194; VLADÁR 1973, 182).

S pohřebním ritem souvisí úprava hrobové jámy. Hroby s vnitřní konstrukcí hrobové jámy a hroby, které vykazují znaky nadzemní dřevěné stavby – tzv. domu mrtvých se ve střední Evropě objevují po dlouhé období začínající neolitem (BÁTORA 2006). Výrazněji lze sledovat v závěru eneolitu. Z kultury se šňůrovou keramikou pochází přímo z Hulína hrob se stopami oválných kúlových jamek v rozích podél konců delších stěn (Hulín–Pravčice – „U obrázku“; PAULUS 2008). Menší počet podobných hrobů s oválnými jamkami nebo žlábků při okrajích dna hrobové jámy se koncentruje v okolí Olomouce (Bystročice, Olomouc – Nemilany, Olomouc – Slavonín; PEŠKA 2002, 132–133), nalezneme je ovšem i na jiných nalezištích Moravy. Stopy dřevěných konstrukcí jsou rekonstruovány jako zpevnění výdřevy, která měla spolu s dřevěným stropem zajišťovat dutý prostor (Boleradice, Brno – Starý Lískovec, Podolí; ŠEBELA 1993, 208). Podobné úpravy hrobů nositelů se šňůrovou keramikou jsou uváděny i z Čech a středního Německa (srovnej PEŠKA 2002, 134).

Poněkud lepší příklady obložení stěn máme z prostředí kultury zvoncovitých pohárů, u nichž se zachovaly i výrazné tmavé pruhy podél stěn, které přímo svědčí o obložení stěn dřevem nebo jiným organickým materiálem. V hrobu 22 v Brandýsku byly poblíž rohů na dně hrobové jámy 4 kúlové jamky (KYTLICOVÁ 1960, 444, obr. 2, 3). Dobře zachovaná situace byla nalezena v Tišicích. Mezi stopami po kúlech v rozích byly znatelné tmavé pruhy původně tvořící vnitřní komoru (TUREK – FOSTER 2000, 6, obr.3). Stejně pruhy černošedé popelovité hlíny lemovaly stěny hrobu 5 na pohřebišti v Holubicích. Podobně jako u hrobu 108 z Hulína, se vyrýsovaly asi až 13 cm nade dnem (RAKOVSKÝ 1985, 395, obr. 1:4). Tmavé stopy v záspy byly přítomny rovněž v hrobu 48 v Záhlinicích (DVOŘÁK ET AL. 1992, 217, obr. 7). Na Moravě se na třech dalších lokalitách setkali s pozůstatky vnitřní konstrukce v kombinaci s kruhovým žlábkem okolo. Jedná se o lokality Prosiměřice (PERNÍČKA 1961, 39, Abb. 4), Smolín (NOVOTNÝ 1958, 302–303, obr. 2, 3) a Tvořihráz se 2 hroby (1/90 a 2/91; BÁLEK ET AL. 1999, 16–17, obr. 3). Jako příklad nadzemní konstrukce, tzv. domu mrtvých, uveďme hrob 19 ze Stříbrnic, kde byly také nalezeny zlaté ozdoby z dvojitého drátu (PEŠKA–TAJER 2007, obr. 2, 3).

Na protoúnětickém pohřebišti v Moravské Nové Vsi – Hruškách byla kolem hrobu 19 čtveřice kúlových jamek, které ukazovaly na nadzemní stavbu překrývající

hrob; kostra spodního ze dvou pohřbů však spočívala v rakvi (STUHLÍK–STUHLÍKOVÁ 1996, 22–23, obr. 10).

V počátcích starší doby bronzové zatím nejsou na Moravě doloženy tyto konstrukční prvky u hrobů nitranské kultury, setkáme se s nimi však na jihozápadním Slovensku, kde může jako příklad posloužit pohřebiště v Branči. Na něm bylo v nitranské fázi trvání nekropole celkem 9 hrobů vybaveno dřevěným obložení stěn, z nichž se u hrobu 31 hovoří o hrobové komoře (VLADÁR 1973, 126–127, obr. 10). V hrobech 444, 526 a 585 v Jelšovcích a 262 v Mýtné Nové Vsi bylo původně použito dřevěné obložení a překrytí hrobové jámy. Mimo to se na těchto pohřebištích objevují i stavby nad hroby (BÁTORA 2000, 450–451, Abb. 541; 2006, 11). Ze Slovenska pochází i jiné hroby s doklady dřevěných podlah a obložení stěn, jako je to uváděno ze dvou hrobů překrytých mladší mohylou v Čace (KNOR 1952, 394).

Období únětické kultury nabízí větší množství dochovaných typů konstrukcí, které vyplňovaly hrobovou jámu. Pomineme-li dřevo, byl na stavbu použit především kámen. I když se v závěru eneolitu a na počátku doby bronzové s kamenem setkáme i jinde, nedosáhl v úpravě místa pro uložení mrtvého takového významu, jako to vidíme v případě únětické kultury. K. TIHELKA (1953, 236–238) uvádí různé typy užití kamene, mezi nimi hroby, u nichž kameny tvořily původně klenutí a zřejmě i dutý prostor (Kyjovice, Lednice, Milovice). Z Čech zmiňme pohřebiště v Blšanech (PLEINEROVÁ 1960, 510) nebo známé kamenné hrobky z Brodců nad Jizerou (RATAJ 1954). Mezi konstrukcemi, které se vyskytují na únětických pohřebištích, jsou sledovanému typu nejbližší hroby s dřevěným roubením. V Holáskách se konstrukce z dřevěných trámů o rozměrech 180×135 cm podobá hrobu 108 z Hulína. Poněkud užší byl hrob z Kyjovic (TIHELKA 1960, 238). Pozůstatky dřevěných konstrukcí jsou méně čitelné, ale i přesto jich bylo několik zachyceno. Na Moravě jde o skupinu hrobů, které mají na rozhraní hrobové jámy a podloží zahloubené kulové jamky a jsou interpretovány jako domy mrtvých (Bratčice, Suchohrdly a Troskotovice; STUHLÍK 2006a, 96, obr. 4:1). V případě druhého hrobu z Bratčic je zaznamenán tmavý žlábek spojující kulové jamky při kratší stěně, pohřeb je navíc zajímavý tím, že obsahoval dvě skupiny rozházených kostí (KRÁL 1956, 150–151). Dřevěné obložení stěn měl i hrob 31 z lokality Hulín – „U Isidorka“ (BERKOVEC–PEŠKA 2005a, obr. 9).

Specifickou skupinu tvoří hroby skupiny Unterwölbling z oblasti jižně od Dunaje v dolním Rakousku. Kulové jamky zde jsou zasazeny na rozhraní delší strany hrobové jámy a okolního terénu (pohřebiště Franzhausen I a II; NEUGEBAUER 1994, 96; NEUGEBAUER – NEUGEBAUER 1997, Taf. 73, 88, 386, 400).

V závěru starší doby bronzové se na Moravě rozvíjí věteřovská skupina. V malém množství hrobů, které jsou nám známy, nebyla zjištěna dřevěná úprava hrobové jámy. Na pohřebišti přechodné úněticko–maďarovské fáze v Branči bylo dřevěné obložení, popř. desky na dně, přítomno ve třech případech (VLADÁR 1973, 181). Skříňkovité výdřevy mají v této době nahradit rakve na pohřebišti ve Gemeinlebarnu F (NEUGEBAUER – NEUGEBAUER 1997, 24, 26). Pod mohylami wieselburské kultury byly hrobové jámy rovněž obloženy kameny nebo v ojedinělých případech dřevem (NEUGEBAUER 1994, 54). Vnitřní konstrukci s kulovými jamkami spojenou žlábkou cituje J. PEŠKA (2002, 137) z několika hrobů pohřebiště v Csolyospálos, které odpovídá stupni BB1. V závěru starší doby

bronzové je tento způsob pohřebního ritu ve středním Podunají ojedinělý, ale v jiných částech střední Evropy se projevuje ještě v následujících obdobích (BÁTORA 2006, 14–16).

Pokus o rekonstrukci podoby dřevěné konstrukce z hrobu 108 je složitý. Z konstrukce se zachovalo dno a také část horního překrytí, jak to dokazuje spadená deska na nádobě č. 4. Stěny se nedovolují určit způsob jejich stavby. Na základě síly stěn a překrývání rohů usuzujeme na srubovou konstrukci ze silných desek. Vnitřní rozměry ukazují na rozměrnější prostor, otázkou však zůstává její výška, která musela přesáhnout výšku těla (ve skrčené pozici). Není jasné, zda se jednalo o velkou komoru, která musela být podepřena kůly, nebo jen o širokou deskovou rakev, které jsou známy z böheimkirchenské skupiny, ale vyskytly se už u pohřbů kultury zvoncovitých pohárů (NEUGEBAUER – NEUGEBAUER 1997, 24, 26; STUHLÍK 2006a, 89, s další literaturou).

Druhotné zásahy do hrobů

Tzv. vykrádání hrobů je známým fenoménem starobronzových populací na sever od středního Dunaje. Důvody této činnosti a doba jejího provádění jsou často diskutovány. Převládá názor, že hroby byly porušovány pro získání bronzových předmětů (STUHLÍK 1987, 40–44; s další literaturou). Další možnosti uvádí zejména rituální důvody nebo druhotné pohřby (NEUGEBAUER 1994a, 18; STUHLÍK 1990). Zajímavé je rovněž, že v hrobě 108 zůstalo zlato (na dně druhotného zásahu) a bronzová sekera. Z hrobů 17 a 65 v Gemeinlebarnu F je doložena stejná situace jako u hrobu 108 v Hulíně, kdy byly zlaté předměty nalezeny přímo ve výplni šachty. Navíc se zlaté předměty objevily také v jiných vykradených a často velmi poničených hrobech spolu s těžkými a prestižními bronzovými předměty (NEUGEBAUER–MARESCH – NEUGEBAUER 1988/1989, 129–130). Hroby, které nesly znaky druhotného otevření a zároveň bylo v nich bylo zanechány či přehlédnuty zlaté ozdoby, byly zaznamenány i na Slovensku, kde můžeme uvést hrob 250 z Branče (VLADÁR 1973, 106), hroby 32 a 38 z Bajče a hrob 2 z Hurbanova (TOČÍK 1979, 217, 248, 251). I když lze předpokládat původně pár zlatých ozdob, nasvědčuje ponechání zlaté záušnice a bronzové sekery, že záměrem pro otevření hrobu nebyl zisk těchto předmětů. S ohledem na přítomnost dřevěné komory, můžeme připomenout, že některé únětické hroby byly pokládány za hrobky, do nichž se pohřbívalo po dlouhou dobu (TIHELKA 1953, 238) a druhotné otevření by mohlo poukazovat na možnost inhumace (či exhumace), jež se vyskytovaly již na protoúnětických pohřebištích (BÁTORA 2000, 480–481; ERNÉE 2009, 502–503; NEUGEBAUER 1991, 77; 1994a, 118, 120; PEŠKA 2009, 71–74). U hulínského hrobu je nutné zdůraznit, že tzv. vykrádací šachta byla vyhloubena a zaplněna až na dno. Lze tedy předpokládat propadení stropu dřevěné konstrukce a zaplnění dutého prostoru výplní hrobové jámy. Druhotný zásah se odehrál v jistém odstupu od pohřbu, kdy došlo k zetlení dřeva a propadu stropu a rozkladu měkkých tkání pohřbených.

Rozbor nálezů

Dvě mísy nalezené v jihozápadní části hrobu zastupují jednoduché typy bez chronologického vývoje. Neprofilované kónické a lehce esovitě profilované mísy s oúšky jsou obecně rozšířeny ve starší době bronzové. Tento jednoduchý tvar

pochází již z únětických sídlišť i pohřebišť, ale ve sledovaném prostoru byly nalezeny i na věteřovských i maďarovských sídlišťích, kde jsou častými zástupci své třídy, který se udržuje až do počátku střední doby bronzové (ONDRÁČEK – STUHLÍKOVÁ 1988, 13, obr. 6: 2; 9: 9; STUHLÍK 1987, 46, obr. 30: 1; TIHELKA 1953, 13: 6, 7; 1960, 50, obr. 9: 7; 24: 5; 29: 1; TOČÍK 1964, 32, tab. LVI: 18, obr. 15: 2).

Obecně rozšířeným tvarem v únětické produkce jsou džbány (TIHELKA 1953, 252, 7: 1, 8: 4, 13: 2; 1960, 39–42). Nízké tělo s výrazným lomem mají nádoby zvláště v závěru únětické kultury (STUHLÍK 1987, 77, obr. 23: 8, 9, 18; 26: 7, 30: 6). Mezi věteřovskými džbány nalezneme různé formy, které se ovšem od hulínského exempláře liší většinou masivnějším a klenutějším tělem, prohnutějším hrdlem a často výrazně vyhnutým okrajem (TIHELKA 1960, 39–42). Podle vyobrazení jsou tvarově téměř identické džbány z Hradiska u Kroměříže, u nichž jsou jedinými rozdíly menší rozměry a ucho klenuté do půlky hrdla. K. TIHELKA (1960, 42, obr. 18: 10; 1962, 65, tab. XIV: 39) je srovnává s hornorakouskými nálezy, které by měly náležet přelomu starší a střední doby bronzové. Tvarově blízké nádoby s prohnutým hrdlem nalézáme i v Budkovicích, kde jsou ovšem řazeny do starověteřovské fáze (ONDRÁČEK – STUHLÍKOVÁ 1988, 14, obr. 7:4, 10:11).

Střep ze spodní části velké nádoby, na němž je zachováno nasazení dna, je v hrobech ojedinělým předmětem. Hrnce a zásobnice s drsněným či prstovaným povrchem představují běžný inventář starobronzových sídlišť a nejsou chronologicky citlivé. Analogickou situaci nacházíme v hrobu 7 z únětického pohřebiště v Mušově (STUHLÍK 1987, 54, obr. 25:12).

Bronzová sekera se schůdkem není z moravského území známa dříve než v závěru starší doby bronzové, kdy se uvádí mezi bronzovými nástroji věteřovského typu z lokalit Blučina – Cézavy, Hradisko u Kroměříže a Věteřov – Nové hory. Jde o lokality dlouhodobě osídlené v průběhu doby bronzové a pouze na Blučině lze s jistotou hovořit o věteřovském datování, protože sekera pochází z příkopu (TIHELKA 1960, 76, obr. 8: 11, 18: 12, 37: 2–4, 7–10).

Výpověď o chronologickém postavení seker se schůdkem podávají především nálezy z jihozápadního Slovenska. Na pohřebišti maďarovské kultury v Jelšovcích se podobné sekery objevily ve dvou variantách (B1 a B2). Kratší sekera z hrobu 119 naznačuje spolu se svými obdobami z hrobových nálezů v Bernolákově (PICHLETOVÁ 1963, obr. 1:1) a Nesvadech (DUŠEK 1969, Taf. 9:5) možnou genezi ještě do závěru únětické kultury (BÁTORA 2000, 404, Taf. 11:30). S podobnou situací se setkáváme i v jižních Čechách.. Mezi milodary pohřbu pod mohylou v Jaroslavicích se sekera s naznačením rovného schůdku vyskytla již v únětickém prostředí, podobně jako v depotu z Dobřejevic, Lhotic, Neumětel, Rejzkovic a Záluží. Jsou považovány za součást zdejší nejmladší únětické kultury (HÁJEK 1954, 174, obr. 9:1, 17:2,4,5,11,12, 18:8,10). Obdobný tvar se vyskytl i na pohřebišti Franzhausen II (NEUGEBAUER 1994, Abb. 47:2).

Druhou variantou (typ B2) z jelšoveckého pohřebiště je ze symbolického hrobu 602, který je datován do vyznívající klasické fáze maďarovské kultury a má analogii v pozdněmaďarovském hrobovém celku v Gajarech (BÁTORA 2000, 406, Taf. 51:3). Stejně kultuře přísluší depot z Nitranského Hrádku, kde se vyskytly 2 sekery

této varianty (TOČÍK 1978–1981, 158, Taf. LXVIII: 12–17) nebo depot z Budměric, který byl uložen na opevněném maďarovském sídlišti (BÁRTÍK 1993, 13).

Rovněž v Dolním Rakousku jsou sekery tohoto typu známy teprve ze závěru starší doby bronzové, jak to dokládají nálezy ze sídliště v Böhheimkirchenu – Hochfeldu (NEUGEBAUER 1994, 133, Abb.70:20,21), pohřebiště F v Gemeinlebarnu (NEUGEBAUER 1991, Taf. 12:b) a nekropole v Hollabrunnu (HASENHÜNDL 1993, 424, Abb. 292).

Sekery se schůdkem přežívají na počátek střední doby bronzové, kde jsou nalézány mezi inventářem kladeným do náplně stupně BB1 (DUŠEK 1980, 350; FURMÁNEK 1973, 100; SALAŠ 2005, 31–32,133)

Místní výrobu seker se schůdkem dokládají kadluby ze sídliště v Báhoně (BÁRTÍK 1992), ve Veselém (BÁRTÍK 1995, 26, obr. 2:1), Hradisku (TIHELKA 1960, 92, obr. 40: 3), Nitře, Veselém a neznámé lokality pravděpodobně z povodí dolního Hronu (BÁRTÍK 1999, 187, Abb. 4). Vyvinuté sekery se schůdkem lze tedy datovat na závěr stupně BA2 a do stupně BB1. Na střední Moravě v této fázi existuje věteřovská skupina a podobně jako její analogie je možné sekeru se schůdkem z hrobu 108 kulturně spojit s vynívající klasickou či spíše s poklasickou fází věteřovské skupiny (BÁRTÍK 1995, 39–40; BÁTORA 2000, 406).

Zlatý šperk vytvořený stočením dvojitého drátu do spirálky nejčastěji o 1,5 až 2 vinutích je oblíbenou formou pro užití zlata v závěru eneolitu a počátcích doby bronzové. Přímo z pohřebiště KZP v trati Višňovce na okraji Hulína je známo takových 6 kusů (KALÁBEK – PEŠKA 2009, 111). V blízkých Stříbrnicích byl v bohatém hrobě 19 s nadzemní konstrukcí nalezen soubor 6 ozdob spirálových ozdob z dvojitého drátu. Také z hrobu 22 na tomt pohřebišti pochází podobná ozdoba. Vývoj zlatých šperků z dvojitého drátu v kulturách končící pozdní doby kamenné a starší doby bronzové shrnuje J. Peška, který zároveň upozorňuje na proměnlivou výpověď zlata na základě různého uložení milodaru podle pohlaví a bohatosti výbavy zvláště ve starší době bronzové (PEŠKA – TAJER 2007, 78–81, obr. 6:1–6).

Mezi zlatými ozdobami z dvojitého drátu ze starší doby bronzové z Moravy náleží většina únětické kultuře. Nejčastějším druhem jsou šperky svinuté z dvojitého drátu. Obdobou k nálezu z Hulína jsou 2 předměty z Opatovic, kde byly s podobnou spirálkou se svinutými konci a záušnicí se zpětnou klíčkou také z dvojitého drátu. Kromě jiných provedení zlatých šperků zůstávají otázkou ztracené kusy z Kyjovic, Šlapanic, Těšetic (TIHELKA 1953, 276; STUHLÍK 1997, 165–166, 298, Taf. 49–50). V hrobě 800 z Branišovic byla uložena zlatá spirálka z dvojitého drátu. Datace tohoto hrobu, podobně jako u jiných z tohoto pohřebiště, je obecně do mladoúnětického či věteřovského prostředí. Přestože jeden celek byl věteřovský, zůstává kulturní příslušnost pohřebiště otevřená (STUHLÍK 2008, 170, 177–178, obr. 2:1). Dříve byl do souvislosti s věteřovským osídlením v Hradisku u Kroměříže dáván nález spirálového náramku, který je však v současnosti považován za mladší (TIHELKA 1953, 276, STUHLÍK 1997, 166, 298). Jediným jistým zlatým předmětem věteřovské skupiny na Moravě zůstává zlatá záušnice se zpětnou klíčkou z Cézav u Blučiny (SALAŠ 1986, obr. 3: 4).

Pokud srovnáváme zlatou ozdobu z hrobu 108 s předměty za starší doby bronzové v Čechách, setkáváme se s velkým množstvím exemplářů. Spolu

s počtem náleží zde roste i variabilita. Jednoduché spirálky z dvojitého drátu se liší velikostí a řešením konců. Patří mezi nejčastější zlaté šperky, jejichž počet v Čechách dosahuje několik desítek. Vyskytují se zejména v mladší fázi ÚK a jsou soustředěny především ve středních Čechách (HÁSEK 1955, ? ; MOUCHA 1997, 156, Abb. 6.10–11, 6.13; PLEINEROVÁ 1960, 497).

Na jihozápadním Slovensku se vyskytují již v nitranské kultuře (Mýtná Nová Ves, Šaľa II; BÁTORA 2000, 433; TOČÍK 1979, Taf. 63:22). Mimo 4 několikanásobně vinuté zlaté spirálky se zpětnou kličkou a dvě zlaté sibiřské náušnice zahrnovala výbava bohatého hrobu 26 z hurbanovského pohřebiště v Bajči II mimo jiné i 3 jednoduché spirálky z dvojitého drátu (TOČÍK 1979, 246, Taf. XCV:2, 6, 7). Z přechodné úněticko–maďarovské fáze pochází dvě ozdoby označené jako prsteny z nekropole v Branči (VLADÁR 1973, 188, tab. XXXIV:27, XXXVI:18). Do téže přechodné fáze jsou náleží i spirálovité náušnice a prsteny z dvojitého drátu z hrobů 69, 110, 122 a 220 z Jelšovec (BÁTORA 2000, 432, 435, Taf. 8:13, 14; 10: 25; 12: 8; 20: 1) a ze 3 hrobů ze Sládkovičova (TOČÍK 1979, Taf. LXXI: 2,17; LXXII: 23,24).

Na rozsáhlých starobronzových pohřebištích v povodí Traisy v Dolním Rakousku se rovněž setkáváme s větším množstvím zlatých předmětů, mezi nimiž se vyskytnou i spirálovitě vinuté kroužky z dvojitého drátu. Jejich výskyt se soustředí do stupňů Gemeinlebern II a III (NEUGEBAUER–MARESCHEK – NEUGEBAUER 1988/1989, 127, Taf. 9: 12–18).

Shrnutí

Hrob 108 leží mezi dvěma věteřovskými sídlišti v tratích „U Isidorka“ a „Ve vysokém trní“ a je dalším z pozděoneolitických a starobronzových areálů, které se táhnou v trati „U Isidorka“ (BERKOVEC–PEŠKA 2005a, 62–63; KOLBINGER–STUHLÍKOVÁ 1991, 4). Doplnuje poznatky o starší době bronzové na střední Moravě a zejména je příspěvkem k poznání pohřebního ritu věteřovské skupiny. Jeho chronologické zařazení na přelom starší a střední doby bronzové neumožňovaly všechny předměty. Dvě keramické misky neposkytují přesnější oporu pro datování, protože jejich výroba probíhala přes celou starší dobu bronzovou, stejně jako střep ode dna velké nádoby. Zlatá ozdoba z dvojitého drátu se vyskytuje od závěru eneolitu až po starší dobu bronzovou. Podle analogií je z keramických milodarů možná uvažovat o věteřovské dataci u džbánku č. 4. Bronzová sekera se schůdkem je chronologicky nejlépe uchopitelným předmětem. Má své obdoby v některých věteřovských, böheimkirchenských a maďarovských nalezištích, hrobech i depotech, což ji opravňuje považovat za předmět klasické nebo spíše pozdní fáze uvedených kultur. V jejich rámci náleží hrob svými rozměry k největším. Málo obvyklé je dochování dřevěné konstrukce sestávající ze dna a stěn a stropu. Není jasné, jestli se jednalo o hrobovou komoru nebo jen o širokou rakev sbitou z desek. Ve vyděveném prostoru byly uloženy pohřby dvou jedinců, což není v uvedeném kulturním okruhu běžným jevem. Pro špatnou zachovalost kostí bylo určeno jen, že se jednalo o mladšího dospělého a dospělého jedince. Disartikulace byla způsobena manipulací s ostatky během druhotného otevření hrobu pomocí šachty při jihozápadní stěně jámy. Otázkou zůstává důvod otevření hrobu, neboť i přes možné vyloupení v něm zůstaly cenné předměty. Rozměry hrobové jámy, její úprava a některé milodary ukazují na pohřeb významných jedinců a do jisté míry tak

tento hrob vypovídá o sociální struktuře věteřovské společnosti na přelomu starší a střední doby bronzové.

Literatura

- BÁLEK, M. – DVOŘÁK, P. – KOVÁRNÍK, J. – MATĚJÍČKOVÁ, A. 1999: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů v Tvoříně (okr. Znojmo), *Pravěk – Supplementum* 4.
- BÁRTÍK, J. 1992: Belege über Metallgußtätigkeit aus der mittleren Bronzezeit. In: Báhoň, Zborník SNM 86 – *Archeológia* 2, 21–44.
- BÁRTÍK, J. 1993: Hromadný nález bronzov z Budmeríc–Jablonca, Zborník SNM – *Archeológia* 3, 13–20.
- BÁRTÍK, J. 1995: Kovolejářstvo na sídlisku doby bronzovej vo Veselom, Zborník SNM 87 – *Archeológia* 5, 25–46.
- BÁRTÍK, J. 1999: Die Metallgiesserei der Maďarovce–Kultur. In: Batora, J. – Peška, J. (Hrsg.): Aktuelle Probleme der Erforschung der Frühbronzezeit in Böhmen und Mähren und in der Slowakei, Nitra, 183–193.
- BÁTORA, J. 2000: Das Gräberfeld von Jelšovce/Slowakei, *Prähistorische Archeologie in Südosteuropa* 16, Kiel.
- BÁTORA, J. 2006: K problematike hrobov s domami mftvých v praveku, *Študijné zvesti AÚ SAV* 39, 11–18.
- BERKOVEC, T. – PEŠKA, J. 2005: Hulín (okr. Kroměříž), *PV* 46, 231, 242–243.
- BERKOVEC, T. – PEŠKA, J. 2005a: Starobronzová sídliště a pohřebiště v Hulíně – U Isidorka. In: BÉM, M. – PEŠKA, J. (EDS.): Ročenka 2004, Olomouc 2005, 44–67.
- BERKOVEC, T. – PEŠKA, J. 2006: Hulín (okr. Kroměříž), *PV* 47, 127–128, 142, 155.
- DAŇHEL, M. 2010: Hulín (okr. Kroměříž), *PV* 51, v tisku.
- DAŇHEL, M. – PANKOVSKÁ, A. 2010: Pohřby na sídlištích ze starší doby bronzové z Hulínska (předběžná zpráva), *Archeologické studie Univerzity Hradec Králové*, v tisku.
- DUŠEK, M. 1969: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei, Bratislava
- DUŠEK, M. 1980: Pohrebisko ľudu stredodunajskej mohylovém kultúry ve Smoleniciach, *SIA* 28, 341–382.
- DVOŘÁK, P. – RAKOVSKÝ, I. – STUHLÍKOVÁ, J. 1992: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů u Záhlinic, okr. Kroměříž, *Pravěk* NR 2, 1992, 215–232.
- ERNÉE, M. 2009: Uniformita či rozmanitost pohřebního ritu? Interpretace výsledků fosfátové půdní analýzy na pohřebišti únětické kultury v Praze 9 – Míškovcích, *AR* LXI, 493–508.
- FURMÁNEK, V. 1973: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě, *SIA* XXI, 25–145.
- HÁJEK, 1954: Jižní Čechy ve starší době bronzové, *PA* XLV, 115–192.
- HÁSEK, I. 1955: Českomoravské nálezy zlata z doby bronzové, *AR* VII, 659–676.
- HASENHÜNDL, G. 1993: KG Hollabrunn, *Fundberichte Österreich* 31, 423–425.
- CHROPOVSKÝ, B. 1958: Birituálne maďarovské pohrebisko v Majcichove na Slovensku, *AR* X, 488–492, 499–501, 509–510.
- JAŠKOVÁ, M. 1970: Trojhrob věteřovské skupiny v Přerově, *PV* 1968, 20.

- KALÁBEK, M. – PEŠKA, J. 2009: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů z Hulína – Pravčic 2. In: BÉM, M. – PEŠKA, J. (EDS.): Ročenka 2008, Olomouc, 108–124.
- KNOR, A. 1952: Halštatská mohyla v Čace u Železovců, AR IV, 388–395.
- KOLBINGER, D. – STUHLÍKOVÁ, J. 1991: Věteřovské osídlení Hulínska, Zprávy ČAS při ČSAV – Supplément 12, Praha.
- KRÁL, J. 1956: Únětické hroby v Bratčicích na Moravě, AR VIII, 150–154.
- KYTLICOVÁ, O. 1960: Neolitické pohřebiště v Brandýsku, PA LI, 442–474.
- MOUCHA, V. 1996: Böhmen. In: Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Herkunft – Technologie – Funde, PA – Supplementum 7, 154–165.
- NEUGEBAUER, J. W. 1991: Die Nekropole F von Gemeilebarn, Niederösterreich, Mainz am Rhein.
- NEUGEBAUER, J. W. 1994: Bronzezeit in Ostösterreich, St. Pölten – Wien.
- NEUGEBAUER, J. W. 1994a: Zum Grabraub in der Frühbronzezeit Niederösterreichs, Vorträge des 12. Niederbayerischen Archäologentages, 109–148.
- NEUGEBAUER, CH. – NEUGEBAUER, J.–W. 1997: Franzhausen. Das frühbronzezeitliche Gräberfeld I, Wien 1997.
- NEUGEBAUER–MAREŠCH, CH. – NEUGEBAUER, J.–W. 1988/1989: Goldobjekte aus den Frühbronzezeitnekropolen Franzhausen I und II und Gemeinebarn F, MAGW 118/119, 101–134.
- NOVOTNÝ, B. 1958: Hroby kultury zvoncovitých pohárů u Smolína na Moravě, PA XLIX, 297–311.
- ONDRÁČEK, J. – STUHLÍKOVÁ, J. 1988: Sídliště v Budkovicích a jeho postavení v rámci věteřovské skupiny, PA LXXIX, 5–37.
- PAULUS, M. 2008: Hulín (okr. Kroměříž), PV 49, 297.
- PERNIČKA, R. M. 1961: Eine unikate Graben anlage der Glockenbecherkultur bei Prosiměřice, Südwest-Mähren, SPFFBU – řada E 6, 9–54.
- PEŠKA, J. 2002: Hrob kultury se šňůrovou keramikou s vnitřní konstrukcí z Bystročic u Olomouce, Pravěk NŘ 11/2001, 131–161.
- PEŠKA, J. 2009: Protoúnětické pohřebiště v Pavlově, Olomouc 2009.
- PEŠKA, J. – BERKOVEC, T. – HLOŽEK, M. – KRUPA, P. – TROJEK, T. – DROZDOVÁ, E. – KOLDÍNSKÁ, Z. – KRÁLÍK, M. – SELUCKÁ, A. 2005: Dosavadní výsledky mezioborové spolupráce na nálezech ze starší doby bronzové v Hulíně – U Isidorka. In: BÉM, M. – PEŠKA, J. (EDS.): Ročenka 2004, Olomouc, 68–93.
- PEŠKA, J. – TAJER, A. 2007: Hrob KZP s nadzemní konstrukcí a zlatem ze Stříbrnic. In: BÉM, M. – PEŠKA, J. (EDS.): Ročenka 2006, Olomouc, 67–87.
- PICHLEROVÁ, M. 1963: Pohřebisko zo staršej doby bronzovej v Bernolákove, Študijné zvesti AÚSAV 11, 268–270.
- PLEINEROVÁ, I. 1960: Únětické pohřebiště a osada v Blšanech u Loun, PA LI, 488–526.
- RAKOVSKÝ, I. 1985: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů v Holubicích, AR XXXVII, 393–400.
- RATAJ, J. 1954: Únětické vyzděné hroby z Brodcích nad Jizerou, PA XLV, 305–319.

- SALAŠ, M. 1986: Výzkum fortifikace věteřovského výšinného sídliště u Blučiny, AR XXXVIII, 504–514, 594–595.
- SALAŠ, M. 2005: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě I, II, Brno.
- SPURNÝ, V. 1957: Pohřbívání na sídlištích střední doby bronzové na Kroměřížsku, Studie Krajského muzea v Gottwaldově 11, 20–25.
- STUHLÍK, S. 1987: Únětické pohřebiště v Mušově, Studie AÚ AVČR v Brně XIV/2, Praha 1987.
- STUHLÍK, S. 1990: Die sekundäre Eingriffe in der Gräbern der Úněticer Kultur, Antropologie XXVIII, 159–167.
- STUHLÍK, S. 1996: Mähren. In: Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Herkunft – Technologie – Funde, PA – Supplementum 7, 165–166.
- STUHLÍK, S. 2006: Borotice. Mohylové pohřebiště z doby bronzové. Brno 2006.
- STUHLÍK, S. 2006a: Úprava hrobových jam na přelomu doby kamenné a bronzové na Moravě, Študijné zvesti AÚSAV 39, 85–100.
- STUHLÍK, S. 2008: Pohřebiště ze starší doby bronzové z Branišovic, Pravěk NŘ 18, 169–181.
- STUHLÍK, S. – STUHLÍKOVÁ, J. 1996: Pravěká pohřebiště v Moravské Nové Vsi – Hruškách, Studie AÚ AVČR v Brně XVI/1, Praha 1996.
- ŠEBELA, L. 1993: Lid se šňůrovou keramikou. In: Podborský, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy, Brno, 204–218.
- TAJER, A. 2009: Nález latěnského bronzového opasku z lokality Hulín 1. In: BÉM, M. – PEŠKA, J. (EDS.): Ročenka 2008, Olomouc, 172–183.
- TIHELKA K. 1953: Moravská únětická pohřebiště, PA XLIV, 229–328.
- TIHELKA K. 1960: Moravský věteřovský typ, PA LI, 27–135.
- TIHELKA K. 1962: Moravský věteřovský typ.II. část (Materiál), Študijné zvesti AÚ SAV 8.
- TOČÍK A. 1964: Opevněná osada z doby bronzovej vo Veselom, Archaeologica Slovaca Fontes V, Bratislava.
- TOČÍK A. 1978–1981: Nitranský Hrádek – Zámeček, Mat. Arch. Slovaca III, Nitra.
- TUREK, J. – FOSTER, P.J. 2000: Výzkum polokulturního naleziště v Tišicích (okr. Mělník), Zprávy ČAS – Supplément 42, 6–7.
- VLADÁR, J. 1973: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej v Branči, Archaeologica Slovaca Fontes XII, Bratislava.

Summary

A Věteřov Grave With an Inner Structure from Hulín – „U Isidorka“ Site

Miroslav Daňhel

A multicultural site Hulín 1 – „U Isidorka“ lies in the eastern part of Central Moravia (Czech Republic). The site itself is located on a loess terrace which rises above the Morava river alluvium. The rescue archaeological research was conducted prior to planned construction of a motorway and the examined area

exceeded several hectares. Settlements from the Neolithic, Eneolithic as well as Bronze and Iron Age were ascertained (BERKOVEC – PEŠKA 2005a, 2006; DAÑHEL 2009, PEŠKA ET AL. 2005; TAJER 2009).

The article describes one of the early Bronze finds, thus it should be mentioned that already in the final Eneolithic a Bell Beaker settlement with a burial site existed on the site along with another Corded Ware burial site. At the very beginning of the earliest Bronze Age, settlements and groups of graves of the Únětice and Nitra Culture were recorded here. At the end of the earliest Bronze Age, this area included a large Věteřov Group settlement (BERKOVEC – PEŠKA 2005a) which, however, yielded no graves. The only burials were numerous burials in storage pits. They were discovered on the site Hulín 1 – „U Isidorka“ in four pits (1 burial itself, 2 double burial, 1 × fivefold burial, DAÑHEL – PANKOWSKÁ 2010).

During the research season of 2009 grave H108 was uncovered and dated back to the Věteřov Group at the end of the early Bronze Age (end of BA2/beginning of BB1). The grave pit dimensions on the surface were 2.10 m×1.76 m. Already on the surface it was evident that the grave was disrupted by means of a stealing shaft (1.70 m×1.40 m) which reached the bottom. At the bottom (1.8 m in depth) the grave had dimensions of 2.17 m×1.44–1.52 m. The circumference of the bottom was lined with dark stripes which most probably were parts of an inner structure (2.24 m×1.21–1.34 m). Similarly, remains of a wooden floor were preserved at the bottom. On this floor two piles of human bones in bad conditions were found. According to the anthropological analysis, burial 1820 in the western part of the grave was of an adult and burial 1821 was of a rather younger adult. At the bottom a conic bowl (2) was found together with a conic bowl with a small handle below the rim (3), a cup with a handle (4) and a fragment of a larger vessel (a storage jar, 5). A bronze flanged axe (6) was laid by the side. At the bottom of the stealing shaft a golden double wire spiral was found (1).

The pottery found in the grave can be seen throughout the entire early Bronze Age in Moravia (Únětice Culture and Věteřov Group) and thus could not be used for more specific dating. The golden double wire decoration was produced during a long time period, nevertheless, in the early Bronze Age could be most frequently seen in the early Únětice Culture. Bronze flanged axes started to be produced already in the transition Únětice–Maďarovce stage, however the item found in grave H108 corresponded with classical and final Maďarovce – Věteřov – Böhheimkirchen Culture (end of BA2 – beginning of BB1; BĀRTÍK 1995, 39–40; BĀTORA 2000, 406). The dating of the axe was done based on the comparison of finds from the Czech Republic, Lower Austria, and Slovakia.

The inner wooden structure of the grave pit was also very interesting. Its bottom and sides were made from boards. Existence of wooden ceiling was indicated by charred wood found over vessel no.4. It is likely that the structure was not reinforced by posts in its corners as no postholes were found. On this territory, similar wooden chambers and casing was known since the end of the Eneolithic (Bell Beaker and Corded-Ware Culture) where they were often covered with a round barrow. Less of them could be found in the Nitra and Únětice Culture. During the latter, tombs were often built of stone as well. During the entire period, also aboveground mortuary houses were constructed. At the end of the earliest Bronze Age, such inner wooden structures already were of rare occurrence.

Analysing of burial rites was made more difficult due to the theft and damage done to the bones. As regards the existence of the grave chamber, there is a hypothesis that the dead were buried there in two stages (the tomb) and later the tomb was opened for the purpose of the theft. It is also remarkable that gold and the bronze axe remained in the grave even after the theft.

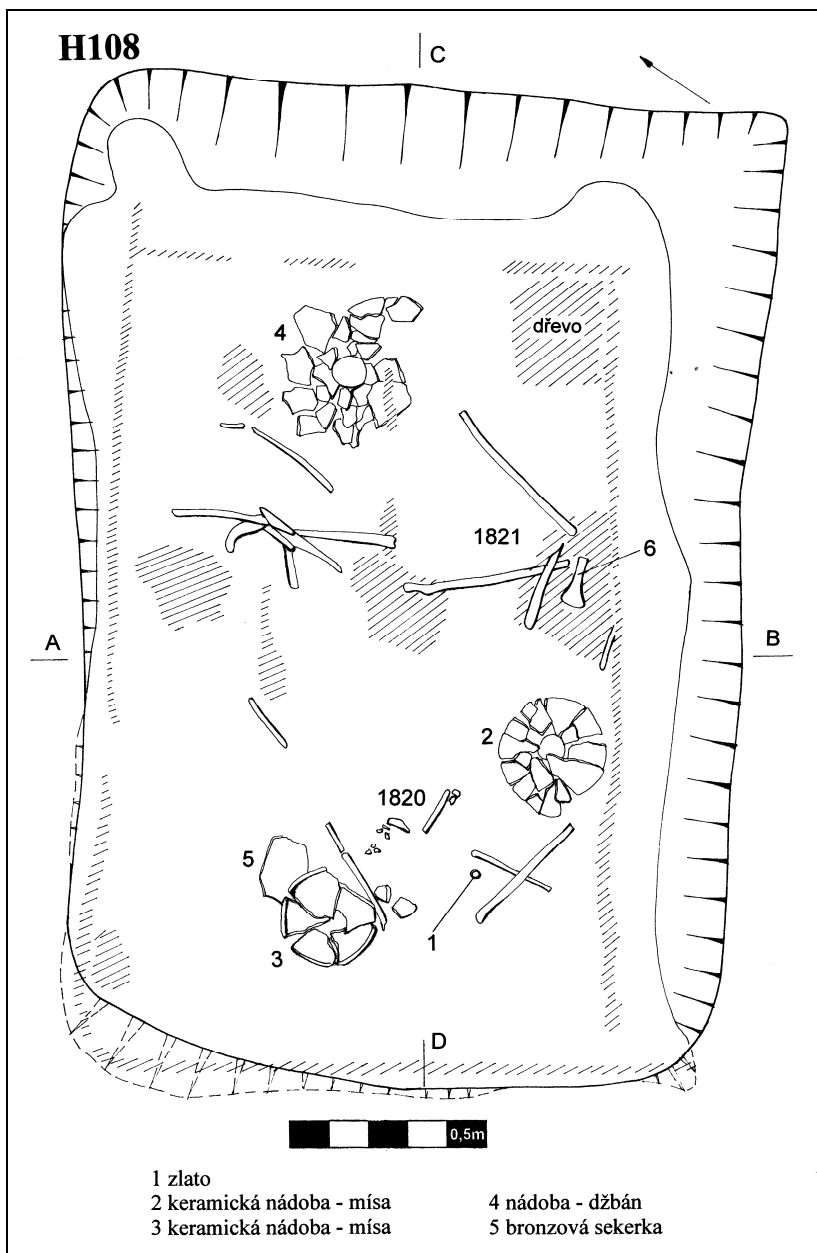
Grave 108 belongs to the small number of Věteřov Group graves which are known in Moravia. It is significant for its inner wooden structure (grave chamber) into which two individuals were (gradually?) buried with rather rich grave goods (a golden double wire spiral and a bronze axe). The grave was later disrupted by thieves, yet the reason for the theft remains unknown as it left untouched the golden spiral and bronze axe.

Captions

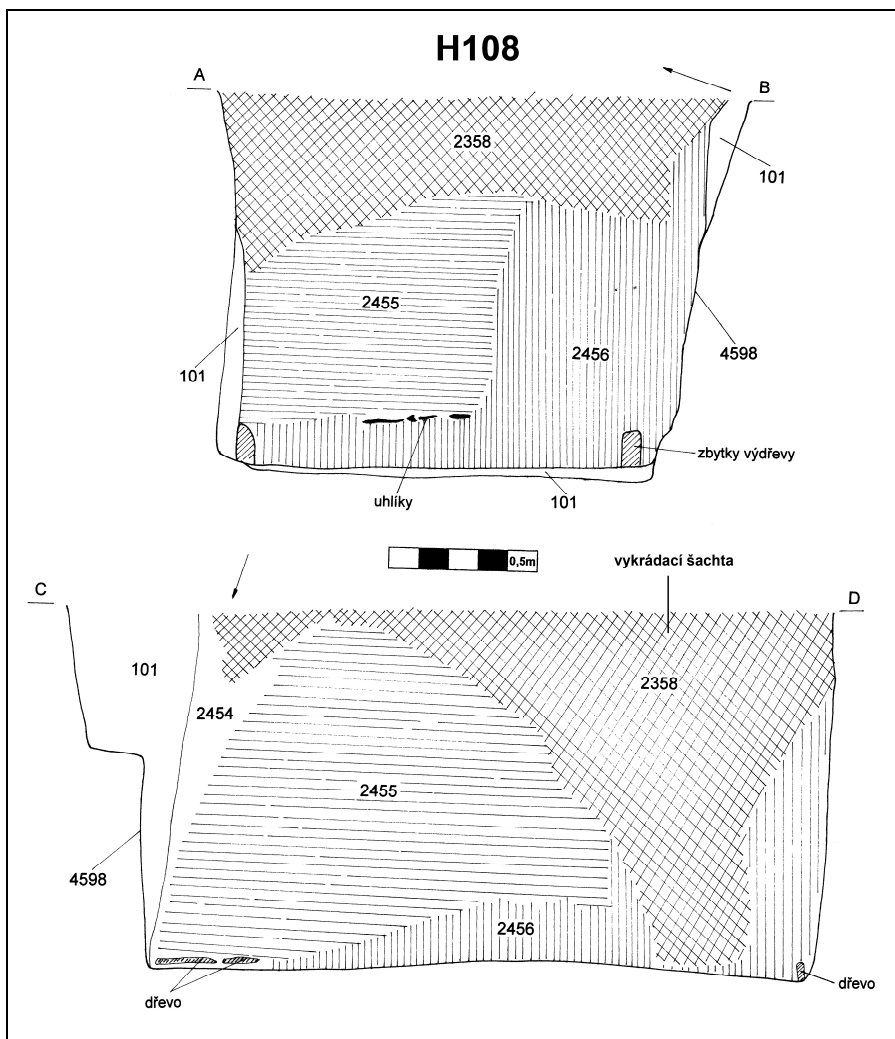
- Fig. 1: Hulín - "U Isidorka". Map of the research of Hulín 1 - "U Isidorka" site, location of grave 108 is marked with an arrow. By P. Grenar
- Fig. 2: Hulín - "U Isidorka". Grave 108. By A. Pešková
- Fig. 3: Hulín - "U Isidorka". Grave 108. By A. Pešková
- Fig. 4: Hulín - "U Isidorka". Finds from grave 108: 1 - gold, 2 - 5 pottery, 6 - bronze. By J. Brenner
- Fig. 5: Hulín - "U Isidorka". Grave 108. By M. Daňhel
- Fig. 6: Hulín - "U Isidorka". Grave 108. By M. Daňhel
- Fig. 7: Hulín - "U Isidorka". A detail of the uncovered western half of grave 108 at the level above the burial with visible remains of the structure and bottom of the shaft. By M. Daňhel.
- Fig. 8: Hulín - "U Isidorka". A detail of the overlapping remains of the wooden structure at the southwestern corner of grave 108. By M. Daňhel
- Fig. 9: Hulín - "U Isidorka". The find of the bronze flanged axe in grave 108. From the left: remains of the southern side of the structure, remains of the wooden floor and long bones of burial 1821. By M. Daňhel.

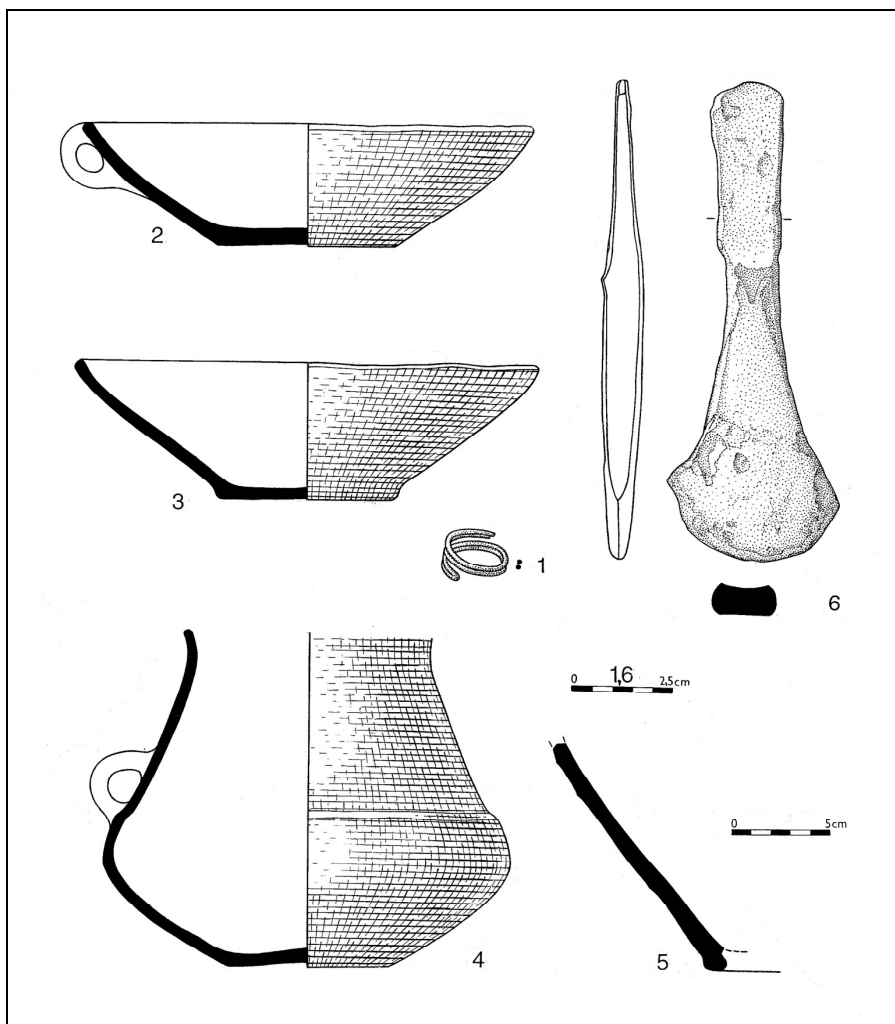
Obr. 1: Hulín – „U Isidorka“. Plán výzkumu Hulín 1 – „U Isidorka“, šipkou označena poloha hrobu 108. Plán P. Grenar

Obr. 2: Hulín – „U Isidorka“. Hrob 108. Kresba A. Pešková

Obr. 3: Hulín – „U Isidorka“. Hrob 108. Kresba A. Pešková

Obr. 4: Hulín – „U Isidorka“. Nálezy z hrobu 108: 1 – zlato, 2 – 5 keramika, 6 – bronz.
Kresba J. Brenner

Obr. 5: Hulín – „U Isidorka“. Hrob 108. Foto M. Daňhel

Obr. 6: Hulín – „U Isidorka“. Hrob 108. Foto M. Daňhel

Obr. 7: Hulín – „U Isidorka“. Detail odkryvu západní poloviny hrobu 108 v úrovni nad pohřbem s patrnými pozůstatky konstrukce stěn a dnem šachty druhotného zásahu. Foto M. Daňhel

Obr. 8: Hulín – „U Isidorka“. Detail překryvání pozůstatků dřevěné konstrukce v JZ rohu hrobu 108. Foto M. Daňhel

Obr. 9: Hulín – „U Isidorka“. Nálezová situace sekery se schůdkem v hrobu 108. Zleva: pozůstatky konstrukce jižní stěny, pozůstatky dřevěného dna a dlouhé kosti pohřbu 1821. Foto M. Daňhel